

УДК 327 : [324 : 342.511] «2024» (529) : 355.01 (470+477)
DOI: 10.26693/ahpsxxi2024.07.127

THE 2024 PRESIDENTIAL ELECTIONS IN TAIWAN VIEWED THROUGH THE LENS OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

Oleksandr Shevchuk,

e-mail: shevchukovo7@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0335-6873>

*Petro Mohyla Black Sea National University,
Ukraine, 54003, Mykolaiv, 68 Desantnykiiv, 10*

Abstract

This article examines how internal political processes in Taiwan determine the regional system of international relations. Since the USSR's collapse, the international relations system has been slowly transforming. Russia's aggression against Ukraine not only exposed the inefficiency of multi-level security mechanisms but also confirmed the pattern of global political processes. This pattern indicates that all previous historical forms of international relations systems emerged after large-scale armed conflicts at a European or global level.

Amid strategic uncertainty about the future world system of international relations and its regional subsystems, Taiwan's election results indicated the population's inclination towards Western political values. This is significant when considering the dictatorial regimes axis, which includes Russia, North Korea, and Iran.

At present, a trend is emerging among countries involved in territorial conflicts. These countries are either clarifying their stance on disputed territories' ownership or showcasing their capability to resolve the conflict forcibly.

For China, the 'Taiwan problem' takes precedence in its list of priorities. This issue carries a moral and political significance for Beijing. To China, becoming an international relations subject with global geopolitical influence serves as a redress for over a century of history, marked by foreign aggression, unequal treaties, and the establishment of colonial enclaves on its territory.

Keywords: 'Taiwan issue', Russian-Ukrainian conflict, foreign policy strategy, USA, China, international relations system

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ НА ТАЙВАНІ 2024 р. КРИЗЬ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Олександр Шевчук,

e-mail: shevchukovo7@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0335-6873>

Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Україна, 54003, Миколаїв, 68 Десантників, 10

Анотація

У статті здійснено аналіз детермінації внутрішньополітичними процесами на Тайвані регіональної системи міжнародних відносин. З моменту руйнації СРСР система міжнародних відносин знаходилась в еволюційному стані з повільною динамікою трансформацій. Російська ж агресія проти України, з одного боку, чітко засвідчила недовіру різномірних безпекових механізмів, а з іншого, підтвердила логіку світового політичного процесу, що всі попередні історичні типи систем міжнародних відносин народжувались після масштабних збройних конфліктів європейського чи глобального рівнів.

У ситуації стратегічної невизначеності щодо основних контурів майбутньої світової системи міжнародних відносин та її регіональних підсистем результати виборів на Тайвані засвідчили орієнтацію тайванців на західні політичні цінності. Саме це є досить показовим у контексті структуризації вісі диктаторських режимів Росія – Північна Корея – Іран.

Наразі кристалізується тенденція щодо прагнення країн залучених до територіальних конфліктів або затвердити більш чітко своє позиціонування щодо приналежності спірних територій або ж засвідчити свою можливість щодо силового розв'язання конфлікту.

У шкалі пріоритетів КНР «тайванська проблема» є першою за значенням. Яка окрім всього має і морально-політичний вимір для Пекіна оскільки для КНР трансформація в суб'єкта міжнародних відносин з глобальним геополітичним впливом є своєрідною компенсаторикою більш ніж столітнього періоду історії, коли Китай був об'єктом іноземної агресії, нерівноправних угод і створення колоніальних анклавів на його території.

Ключові слова: «тайванська проблема», російсько-українська війна, зовнішньополітична стратегія, США, КНР, система міжнародних відносин

Постановка проблеми. Вибори керівника тайванської адміністрації у січні 2024 р. дали старт «року виборів», в якому вперше в історії збіглись вибори у понад 70 демократичних країнах, де проживає більше чотирьох мільярдів жителів. Фактично виборчий процес на «бунтівному» острові відбувався у надзвичайно складних умовах: по-перше, постійний політико-військовий тиск з боку КНР; по-друге, дестабілізуючі тенденції у безпекових механізмах як на регіональному, так і глобальному рівнях. Ці два фактори напряму пов'язані один з одним.

«Тайванська проблема» наразі стала в один ряд з факторами, які можуть бути визначені як детермінанти світової системи безпеки, яка дісталась сучасному світу у спадок від періоду біполярності. І як доводить перебіг міжнародних подій як на регіональному, так і глобальному рівнях, система безпеки потребує корінної перебудови. А це, у свою чергу, викличе нагальну потребу чіткої структуризації систем міжнародних відносин на відповідних рівнях щодо ефективної та дієвої відповіді на чинники дестабілізації.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. На сьогодні ми маємо низку наукових праць присвячених висвітленню «Тайванської проблеми», які неодноразово згадувалися у працях автора. Упродовж 2022-2023 рр. також побачили світ ще два напрацювання щодо даної тематики (Shevchuk, 2022; Shevchuk & Nabro, 2023). Однак практично відсутні роботи щодо висвітлення впливу внутрішньополітичних процесів на Тайвані на стан регіональної системи взаємовідносин у контексті російської агресії проти України. Значний фактологічний матеріал представлений публікаціями інформаційних агентств і ЗМІ. Серед них на особливу увагу заслуговують: Bloomberg, Reuters, Focus Taiwan, Japan News, Politico, CNN, Twitter та ін., які активно висвітлюють позицію китайського та тайванського урядів щодо даного аспекту.

Метою дослідження є висвітлення детермінації внутрішньополітичними процесами на Тайвані, зокрема президентськими та парламентськими виборами, системи регіональних взаємовідносин з проекцією на глобальний рівень в умовах турбуленції системи міжнародних відносин спричиненою російським вторгненням до України.

Методи та прийоми дослідження. При написанні даної праці були використані принципи наукового пізнання – об'єктивності, системності, багатфакторності та детермінізму. Комплексний підхід дозволив автору дослідити багатоскладову проблему в контексті дестабілізації системи міжнародних відносин. Для розв'язання визначеної мети, дослідження та вивчення поставленої проблеми були застосовані методи аналізу та синтезу, узагальнення й абстрагування, а також системний і компаративний методи.

Виклад основного матеріалу. Фактично з моменту розпаду СРСР система міжнародних відносин знаходилась у досить еволюційному стані з повільною динамікою трансформацій. Російська ж агресія проти України, з одного боку, чітко засвідчила недовірливість різнорівневих безпекових механізмів, які наразі виступають як політичні майданчики для окреслення позицій тієї чи іншої сторони; а з іншого – підтвердила логіку світового політичного процесу, що всі попередні історичні типи систем міжнародних відносин народжувались після масштабних збройних конфліктів як європейського чи глобального рівня.

У даній ситуації стратегічної невизначеності щодо основних контурів майбутньої світової системи міжнародних відносин та її регіональних підсистем результати виборів на Тайвані засвідчили прихильність тайванців орієнтації на західні політичні цінності. Саме це є досить показовим у контексті структуризації вісі диктаторських режимів Росія – Північна Корея – Іран, які до того ж володіють ядерною зброєю. Позиція ж офіційного Пекіна щодо Тайваню залишається незмінною – острів є невід'ємною частиною КНР.

Конкуруючими на виборах керівника тайванської адміністрації були Демократична прогресивна партія (далі – ДПП), представник якої Лай Цінде обійняв посаду президента. Саме ця політична сила є правлячою на острові починаючи з 2000 р. з моменту перемоги на президентських виборах тодішнього кандидата від ДПП Чень Шуйбяня. Фокус зовнішньополітичної орієнтації цієї партії сконцентрований на розбудові відносин із США та їх союзниками і настійливому прагненні повної незалежності від КНР. У період виборчих перегонів Лай Цінде заявляв, що прихильний до захисту Тайваню від загроз і залякування з боку материкового Китаю та має намір зберегти для острова «status-quo» та використовувати діалог замість конфронтації (Spe Chen Cedric & Jeremy, 2024).

Результати виборів президента Тайваню мають і суттєве геополітичне значення. Ще під час виборчої кампанії офіційний Пекін здійснював суттєвий політичний тиск на Тайвань, що викликало відповідну реакцію з боку Вашингтона. Зокрема, 8 січня 2023 р. Міністерство оборони Тайваню відстежувало чотири бойові кораблі та 10 військових літаків армії Китаю навколо острова, а також чотири китайські повітряні кулі, що пролетіли над його столичним регіоном. Про це

Міноборони Тайваню повідомляло у мережі X (10 PLA aircraft and 4 PLAN..., January 9, 2024).

11 січня 2023 р. США дали чіткий сигнал Китаю, що виступають проти будь-якого зовнішнього втручання чи впливу у майбутні президентські та парламентські вибори на Тайвані. Агентство Reuters із посиланням на чиновника адміністрації президента США Дж. Байдена представило позицію Вашингтона: «Ми виступаємо проти будь-якого зовнішнього втручання або впливу на вибори на Тайвані. Незалежно від того, кого буде обрано, наша політика щодо Тайваню залишатиметься незмінною, і наші міцні неофіційні відносини також триватимуть» (Hunnicutt & Martina, January 11, 2024).

ДПП є потужним союзником США, орієнтуючись як на тісне співробітництво з американськими правлячими елітами, так і з Японією, Південною Кореєю тощо.

Конкурентами ДПП на президентських виборах була партія Гоміндан, яка наразі активно лобіює посилення політичного та економічного співробітництва з КНР. Цей факт виглядає досить парадоксально зважаючи на активну боротьбу представників цієї політичної сили в другій половині 20 ст. з комуністичною партією КНР. Під час виборчої кампанії кандидат від Гоміндану Хоу Ю-і обіцяв налагодити тісніші зв'язки з Пекіном. Однак, при цьому, категорично відкидав китайську модель «одна країна – дві системи» (Elections in Taiwan..., January 1, 2024).

Для офіційного Пекіна «пріоритетним кандидатом» був саме представник Гоміндану. Так, розвідка Тайваню повідомляла про потужну кампанію з дезінформації, яку Китай розгорнув проти Демократичної прогресивної партії та її кандидата (Elections in Taiwan..., January 1, 2024). Ілюстративною у цьому контексті є заява високопоставленого китайського чиновника щодо звернення до народу Тайваню зробити «правильний вибір» на президентських виборах тайванської адміністрації та законодавчого органу острова. Він також підкреслив, що голосування є вибором між миром і війною, процвітанням і занепадом (Chinese official urges Taiwan's people..., January 3, 2024).

Лідер КНР Сі Цзіньпін, виступаючи на симпозиумі з нагоди 130-ї річниці від дня народження Мао Цзедуна, наголосив на неминучому «возз'єднанні» Тайваню з материковим Китаєм і підкреслив, що рішуче протидіятиме увагу будь-яким спробам «відділення» Тайваню від Китаю (CPC Central Committee holds symposium..., December 26, 2023).

Необхідно зазначити, що саме за період правління ДПП, Тайвань почав активно моделювати можливі сценарії майбутньої війни з материковим Китаєм, активізувавши розбудову спільних із США оборонних програм. Практичним втіленням цього стали військові навчання Тайваню з відпрацюванням відбиття китайського десанту. Триденні навчання з бойовою стрільбою відбулися наприкінці грудня 2023 р. на популярних серед місцевих та іноземних туристів пляжах Гуаньїнь і сусідньому Сішу, що приблизно за 50 кілометрів від столиці Тайваню міста Тайбей, північно-західної частини острова, розташованій найближче до Китаю. Пляжі Гуаньїнь і Сішу належать до категорії «червоних», із найбільшим ризиком великомасштабної висадки китайських військ. Ще є «жовті» пляжі, з меншою ймовірністю десантних операцій, і «блакитні», які вважаються непридатними для будь-якого виду десантування (Matt, December 26, 2023). Відпрацювання протидії можливій реалізації десантування китайських військ на Тайвані та результати виборів керівника тайванської адміністрації засвідчили рішучість відстоювання незалежності острова як з боку тайванських правлячих еліт, так і населення острова. Фактично починаючи з моменту закінчення громадянської війни в Китаї та проголошення КНР на острові вже виросло декілька поколінь з тайванською самоідентифікацією. Для цих поколінь саме острів Тайвань є батьківщиною, а не материковий Китай.

Одночасно з виборами президента тайванської адміністрації відбувались вибори і до Законодавчого юаня – парламенту острова. Тайванці обирали 113 членів

законодавчого органу. І на відміну від виборів президента, на парламентських виборах хоч і незначну, але перевагу здобув Гоміндан. ДПП отримала в 113-місному парламенті 51 місце, на одне менше, ніж Гоміндан. При цьому до парламенту пройшли 8 представників іншої опозиційної сили, Народної партії, які, швидше за все, разом із Гомінданом створять більшість, спроможну впливати на стратегічні рішення. Саме позиція лідера Народної партії Ко Вендже, який був «третьою силою» на президентських перегонах засвідчує можливість альянсу між ним і Гомінданом у парламенті (Demchenko, January 16, 2024).

Надзвичайно прискіплива увага до результатів президентських і парламентських виборів на Тайвані з боку КНР. Пильна увага США щодо дій Китаю у Тайванській протоці пояснюється тим, що це були перші вибори на острові після широкомасштабного російського вторгнення до України. До початку розв'язання Росією війни проти України основними подразниками процесу формування системи безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні були: невирішені проблеми спірних територій, нарощування військового потенціалу країнами регіону, відсутність взаєморозуміння в оцінці основних подій, що відбуваються в АТР, і можливість появи нового гегемона.

Відкрита агресія Росії проти України відкрила «ящик Пандори» щодо заморожених конфліктів, успадкованих з часів Холодної війни. Одним із таких є «тайванська проблема», до якої окрім того, що залучені такі світові гравці як США та КНР, ще й сама країна знаходиться у регіоні (АТР), «насиченого» територіальними проблемами: приналежність островів Спратлі, яка оскаржується відразу шістьма державами: В'єтнамом, КНР, Філіппінами, Малайзією, Тайванем і Брунеєм; проблема приналежності Курильських островів: різні підходи Японії та Росії щодо приналежності південних островів Курильської гряди – Ітурупу, Кунаширу, Шикотану і Хабомаю.

Реакція ж офіційного Пекіна на результати виборів і на сам виборчий процес була досить стриманою. Речник МЗС виголосив традиційну заяву щодо приналежності острова до КНР. Але сам Китай відмовився від демонстрації сили (навчання, наближення китайського флоту до берегів Тайваню), що супроводжувала кожний попередній результат до виборів органів влади на острові.

При цьому, така показова стриманість офіційного Пекіна не знімає стійкого прагнення щодо повернення острова під свою юрисдикцію. Наразі, КНР активно використовує елементи м'якої сили, зокрема економічні механізми з метою «прив'язування» тайванської економіки до економічної структури материкового Китаю. І цьому сприяє стан внутрішньо-тайванського економічного середовища, на яке КНР намагається посилити негативні фактори.

На сьогодні досить суттєво уповільнились темпи економічного зростання Тайваню, прогресує інфляція, що своєю чергою сприяє соціальному розшаруванню в тайванському суспільстві, обтяжує економіку і викликає динамічне старіння населення. Ці фактори зумовлюватимуть острівну адміністрацію і надалі підтримувати та розширювати діапазон економічних контактів з КНР. Хоча торгівля по обидві сторони Тайванської протоки показує негативну динаміку, кожен третій експортний долар приходить на острів з Китаю. У 2023 р. експорт з Тайваню склав 450 млрд. дол., з яких 152 млрд. дол. припали на КНР. А імпорт з КНР дорівнював 21% від усього імпорту Тайваню минулого року. У грудні 2023 р. Пекін, щоб поживити торгівлю навіть зняв певні обмеження на тайванські товари (Mainland to suspend some tariff cuts..., December 22, 2023).

Залишаючись торговим партнером №1 для Тайваню, Китай активно користується діалогом з іншим берегом Тайванської протоки. Звичайно, США намагаються активно цьому протидіяти саме у сфері виробництва чипів, зважаючи на подвійне призначення цього виду електронної продукції, але разом з тим, Китай є основним ринком збуту для аграрної продукції острова.

Усвідомлюючи значення для сучасної економіки висококваліфікованих кадрів у сфері IT-технологій, Китай активно сприяє відтоку «мізків» з острова на материк. На сьогодні сотні тисяч тайванців працюють у КНР, а інвестиції з Тайваню до Китаю у 2023 р. сягнули 3 млрд. дол., що є більше, ніж до інших економічних партнерів острова (Takahiro, 2022).

Вторгнення Росії до України спонукало Захід почати страхуватися від вторгнення Китаю на Тайвань. Компанії виводять гроші та виробництво з Китаю, а тайванська TSMC – найбільший у світі виробник чипів – активно будує заводи у США. Зважаючи ж на те, американська економіка досить залежна від імпорту напівпровідникової продукції, а Тайвань це 92% світового виробництва, з яких 50% – це експорт до США, офіційний Пекін активно використовує цей козир у політичній грі із США. І виходячи з цієї залежності американської економіки, як стверджують автори доповіді «Вплив на США тайванської напівпровідникової продукції», гіпотетичний збій у постачанні даного виду продукції до США матиме вкрай негативні наслідки, оскільки власне виробництво «лише частково може замінити скорочення імпорту з Тайваню» (Lin, et al., 2024: 6).

Отже, ці фактори сприяють формуванню певного ліміту часу для КНР у контексті не лише «мирного возз'єднання» з Тайванем, а й створення підґрунтя для техніко-технологічного унезалежнення національної економіки від західних технологій і «цифровізації» Збройних сил КНР.

Ще одним чинником етапу відносно «поміркованості» Китаю щодо «тайванської проблеми» є чинник майбутніх листопадових президентських виборів у США. Наразі виглядає так, що китайське керівництво просто відклало інструменти примусу до певного моменту.

Відповідним стримуючим фактором є і намагання офіційного Пекіна зберегти певний спокій у відносинах з США та країнами ЄС, який був встановлений після тривалого періоду «охолодження» відносин. Детермінуючий вплив на вихід з кризи у взаємовідносинах між США та КНР мала зустріч лідерів країн у листопаді 2023 р. в рамках саміту Азійсько-Тихоокеанської економічної співпраці, який відбувся у США.

В одному зі своїх інтерв'ю державний секретар США Е Блінкен заявив, що період «мирного співіснування» після Холодної війни завершився. Його зруйнувало змагання з Китаєм, що особливо посилилося після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну (A Conversation with Antony Blinken..., June, 28, 2023, [Video], 01: 01: 44).

Виходячи з цього, як стверджує Politico, Білий дім навмисно не встановлював великих очікувань від результатів цієї зустрічі. Адміністрація просто хотіла відновити двосторонні відносини між США і Китаєм до того стану, який був перед останньою зустріччю двох президентів на Балі, після якої напруга між ними почала зростати (Cadelago et al., 2024).

Отже, нарощування військового, ядерного арсеналу, постійне місце в Раді безпеки ООН – ці фактори є своєрідною страховкою Китаю від нищівної поразки, як це продемонструвало російське вторгнення в Україну. Перемога ж матиме своїм вагомим результатом перебудову всього світового порядку.

Наразі дієвим стримуючим фактором для КНР щодо силового варіанту розв'язання «тайванської проблеми» є економічний вимір. Британський Центр економічних і бізнес-досліджень (CEBR) зазначає, що починаючи з 2023 р. світ зіткнеться з рецесією, а саме – вища вартість запозичень, спрямованих на боротьбу з інфляцією, призведе до скорочення економіки низки країн. Нині Китай не збирається наздоганяти США як найбільшу економіку світу як мінімум до 2036 р. Це відображає політику Китаю щодо боротьби з COVID і повільно зростаючу торгівлю напругу із Заходом, яка сповільнила його експансію. «Наслідки економічної війни між Китаєм та Заходом будуть у кілька разів серйознішими, ніж те, що ми бачили

після нападу Росії на Україну. Майже напевно буде досить різка світова рецесія та відновлення інфляції», – підкреслюється у дослідженні CEBR (Aldrick, 2022).

Не зважаючи на цілу низку негативних факторів, викликаних пандемією COVID-19 у 2023 р., США не поступились лідерством у світовій економіці КНР. ВВП США зріс на 6,3%, тоді як ВВП Китаю – лише на 4,6% (Miller & Curran, 2024). Аналізуючи стан економіки КНР на тлі проблем світової економіки, загострення відносин із США та ситуації довкола війни РФ проти України, експерти Національного інституту стратегічних досліджень Г. Широкий і Н. Гавриленко стверджують: «Економіка КНР сильно інтегрована зі світовою та залежить від зв'язків із західними країнами, зокрема США та ЄС, які, не зважаючи на посилення експортного контролю та обмеження щодо технологічного експорту, залишаються найбільшими торговими партнерами КНР» (Shyrokyi & Havrylenko, 2023).

Отже, різке загострення американсько-китайських відносин матиме надзвичайно негативні наслідки для економіки КНР, що цілком може спровокувати і соціальні проблеми, що точно не в інтересах правлячого режиму.

До економічних стримуючих чинників можна віднести і загальну вартість силового варіанту розв'язання Китаєм проблеми Тайваню. За повідомленням американської компанії «Bloomberg», яка є провайдером фінансової інформації й одним із провідних світових постачальників фінансової інформації для професійних учасників фінансових ринків: «Військове вторгнення Китаю на Тайвань обійдеться світовій економіці в 10 трлн. дол. Це відповідає приблизно 10% світового ВВП, що затьмарює удар від війни Росії проти України, пандемії COVID та світової фінансової кризи» (Welch et al., January 8, 2024). Але, не зважаючи на системну взаємопов'язаність економіки КНР з американською економікою, політичні амбіції офіційного Пекіна засвідчують прагнення та можливості відігравати роль «центру сили», який матиме врівноважуючий вплив щодо американського домінування як в регіоні АТР, так і на глобальному рівні. Ілюстрацією цього можна вважати встановлення дипломатичних відносин КНР з рухом Талібан, який захопив владу в Афганістані та вважається на Заході терористичним. 30 січня 2024 р. лідер КНР Сі Цзіньпін прийняв вірчі грамоти, вручені йому новими послами 42 країн. Серед них був і посол від уряду талібів Асадулла Білаль Карімі (Xi Jinping accepted credentials from the new ambassadors, January 31, 2024).

Необхідно зазначити, що саме Китай ще у вересні 2023 р. став першою країною, яка призначила свого посла в Афганістані з моменту приходу до влади Талібану в 2021 р. Ще одним демонстративним прикладом міці китайської потуги є заява новопризначеного міністра оборони КНР Дун Цзюна під час відео-зустрічі з очільником Міноборони РФ С. Шойгу 31 січня 2024 р., який зазначив, що «В останні роки США і Західний світ ізолюють Росію. Рішуче підтримуємо справедливість і надаємо вам підтримку щодо українського питання, попри те, що США і Європа продовжують тиснути на китайську сторону» (Kobzar, 2024).

І хоча на наступний день речник МЗС КНР Ван Веньбінь заявив, що позиція нейтралітету Китаю стосовно «кризи в Україні» залишається незмінною, і Пекін не надає військової допомоги жодній стороні конфлікту (China commented on the information about., February 6, 2024). Такі заяви з боку керівництва Міноборони КНР можна вважати певним зондуванням зовнішньополітичної реакції Вашингтона щодо його підтримки України. Тим більше, що КНР продовжує зберігати «активний нейтралітет» у питанні російсько-української війни, блокуючись з Росією як на рівні ООН, так і на регіональному рівні та на рівні двосторонніх китайсько-російських відносин. Зокрема, КНР постачає Росії сировину для виробництва збройового пороху (Polegenko, 2024). Наразі, китайський машинобудівний гігант Sinosteel Engineering & Technology Co. і сотні китайських робітників будують новий коксохімічний завод вартістю приблизно 840 млн. дол. у місті Магнітогорськ, що допомагає Росії зберегти важку промисловість (Chinese Engineers Are Keeping..., 2024). І хоча угода щодо будівництва була укладена ще до повномасштабного російського вторгнення в

Україну, практичне втілення активізувалось вже у 2023 р. й обидві сторони позиціонували його як посилення взаємодії під дією зовнішнього тиску. У цьому контексті показовою є жорстка реакція КНР на рішення НАЗК України щодо внесення 14 китайських компаній до списку «міжнародних спонсорів війни». Зокрема, до списку входять такі гіганти як: Alibaba Group, Xiaomi Corporation, Китайська національна морська нафтова корпорація, Китайська корпорація будівництва залізниць тощо.

Посол Китаю в Україні Фань Сяньжун під час зустрічі з українськими високопосадовцями у січні 2024 р. попередив, що китайсько-українські відносини можуть бути погіршені (Balmforth et al., 2024). 29 січня 2024 р. заступник міністра закордонних справ Китаю Сунь Вейдун під час зустрічі з послом України П. Рябікініним зазначив: «Китай і Україна повинні дивитися на перспективу, поважати один одного, ставитися один до одного щиро і сприяти стабільності двосторонніх відносин» (Vice Foreign Minister Sun Weidong..., 2024). Для України в умовах війни з Росією Китай залишається важливим торговим партнером, що має стратегічне значення для української економіки. У 2023 р. Китай посів друге місце у рейтингу найбільших імпортерів української агропродукції після ЄС. При цьому у вартісному вимірі Китай збільшив обсяги закупівель української агропродукції. Якщо у 2022 р. вартість поставок з України до КНР становила майже 1,9 млрд. дол., то 2023 р. вони збільшилися приблизно на 18% – до понад 2,2 млрд. дол. Частка Китаю в експорті досягла 10% (Tarasovskiy, 2024).

Отже, з одного боку, Китай прагне уникати прямого потрапляння під дію санкційного механізму країн Заходу, зокрема США, а з іншого – намагається підтримувати своє реноме як дієвого актора міжнародних відносин як в АТР, так і на глобальному рівні конкуруючи зі США як в політичній, так і економічній сферах за регіональне та глобальне лідерство.

Наразі російсько-українська війна, яка є глобальним геополітичним конфліктом, розглядається Китаєм як «вікно можливостей». Пекін прагне утворити у Східній Азії свій економічний макрорегіон, в умовах коли фокус уваги США концентрується на безпеці Європи в цілому у контексті російської агресії проти України, проблемі сектору Газа, проблемі Ірану тощо.

Зважаючи на фактичну руйнацію Росією базису повоєнного світу та нівелюванні ролі ООН, поступово кристалізується тенденція щодо прагнення країн залучених до територіальних конфліктів або затвердити більш чітко своє позиціонування щодо приналежності спірних територій, або ж засвідчити свою можливість щодо силового розв'язання конфлікту.

Формату взаємин Пекін–Вашингтон на сучасному етапі притаманна досить жорстка конкуренція у Східній Азії, при цьому РФ Китай вважає своїм стратегічним тилом. Виходячи з цього, КНР концентрується на трьох пріоритетних напрямках: 1) Тайвань; 2) Південно-Китайське море, через яке проходить третина світового товарного трафіку; 3) Східнокитайське море, де розміщені спірні з Японією острова Дяоюйдао (Сенкаку).

У цій шкалі пріоритетів «тайванська проблема» є першою за значенням. Яка окрім всього має і морально-політичний вимір для Пекіна оскільки, для КНР трансформація у суб'єкта міжнародних відносин з глобальним геополітичним впливом є своєрідною компенсаторикою більш ніж столітнього періоду історії, коли Китай був об'єктом іноземної агресії, нерівноправних угод і створення колоніальних анклавів на його території.

Відповідно період турбуленції глобальної системи міжнародних відносин, спричинений російською агресією проти України, потенційно може роздмухати «законсервовані» територіальні конфлікти у такому конфліктогенному регіоні як АТР.

Окрім того, ситуація ускладнюється тим, що РФ, яка є членом Ради Безпеки ООН, одночасно порушує всі можливі принципи міжнародного права щодо взаємин суверенних держав і принципи територіальної цілісності.

«Тайванська проблема» має більш складну конструкцію ніж агресивна імперська політика РФ щодо України, проте цілком можливим є варіант використання Китаєм ситуації, яка склалася з метою розв'язання проблеми Тайваню.

І з відповідною періодичністю офіційний Пекін демонструє свою принциповість, проводячи масштабні військові навчання біля берегів Тайваню з імітацією висадки десанту. Причинами цього до сучасної ситуації на міжнародній арені зазвичай були: проведення виборів керівника (президента) тайванської адміністрації, заяви лідерів Тайваню щодо необхідності проведення референдуму на острові з питання суверенного статусу, відвідування КР на Тайвані представниками політичного чи державного істеблішменту США тощо.

Агресія ж Росії проти України спричинила те, що загальний спектр «тайванської проблеми» заграв новими «барвами». Необхідно підкреслити, що у питанні протидії російській агресії проти України Тайвань зайняв сторону провідних демократичних країн світу, запровадивши вагомі санкції проти РФ, найбільшими з яких для російської економіки є заборона експорту напівпровідників, комп'ютерних мікрочипів. «Щоб змусити Росію припинити військову агресію проти України та якнайшвидше відновити мирний діалог між усіма зацікавленими сторонами, уряд Китайської Республіки (Тайвань) оголошує, що приєднається до міжнародних економічних санкцій проти Росії», – підкреслювалось у повідомленні зовнішньополітичного відомства острова наприкінці лютого 2022 р. (The Republic of China (Taiwan) government strongly condemns..., 2022).

Влада острова також надає Україні суттєву гуманітарну допомогу й фінансування щодо відновлення зруйнованих війною українських міст. Таке активне позиціонування Тайваню в системі зовнішньополітичної взаємодії глобального рівня є продовженням «прагматичної дипломатії» острова започаткованої, ще на початку 1990-х рр., зміст якої полягає у розвитку економічних відносин і надання фінансової допомоги. За допомогою цих інструментів Тайвань намагається прорвати дипломатичну ізоляцію та приймати активну участь у міжнародному політичному житті. Певним успіхом цієї політики є утворення у Верховній Раді України в серпні 2022 р. Міжфракційного об'єднання депутатів «На підтримку дружби, торговельно-економічного, культурного та гуманітарного співробітництва з Тайванем» (In VR, an inter-factional association was created to support..., 2022).

А у жовтні 2022 р. низка представників неурядових організацій з України, а також двоє депутатів Верховної Ради – К. Рудик і М. Княжицький – відвідали Тайвань. Вперше з 2003 р. українські депутати були на острові. 25 жовтня 2022 р. відбувся виступ К. Рудик у законодавчому органі острова (Erman, 2022); з іншого боку, приймаючи активну участь у коаліції західних країн щодо протидії російській волюнтаристській зовнішній політиці, влада острова цілеспрямовано утворює Тайвань як активного, відповідального та відданого демократичним цінностям актора міжнародних відносин. У цьому контексті тайванська адміністрація має певну «перевагу» над КНР, зважаючи на існування у договірно-правовій базі документів, які пов'язують Київ і Пекін відносинами на рівні стратегічного партнерства: Спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР (20.06.2011); Спільна декларація України і Китайської Народної Республіки про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства (обидва документи – 05.12.2013).

Отже, стратегічний партнер України – КНР займає досить «помірковану позицію» щодо РФ у розрізі її агресії проти нашої держави.

Висновки. Україні необхідно надзвичайно зважено підходити до розвитку відносин з Тайванем. По-перше, згідно із офіційною позицією, Україна не визнає Тайвань як окремого суб'єкта міжнародних відносин. По-друге, зважаючи на місце

Китаю у структурі зовнішньоекономічних зв'язків України будь-яке «охолодження» двосторонніх відносин матиме суттєві негативні наслідки для української економіки, яка і так має кризові тенденції пов'язані з російською агресією. По-третє, наразі КНР не є «прямим союзником» РФ, а зважаючи на те, що «тайванська проблема» є надзвичайним тригером для Пекіна, необережність у розбудові економічних і політичних зв'язків з островом може підштовхнути Китай до більш тісної взаємодії з Росією. По-четверте, Китай має унікальні можливості щодо впливу на Росію. І тому цілком реально може виступити у ролі миротворця, посиливши таким чином свої як регіональні, так і глобальні позиції. І, як відомо, українське керівництво неодноразово зверталось до Пекіна з такою пропозицією.

По-п'яте, ситуація з Тайванем не тотожна ситуації з Україною. Україна є незалежною суверенною державою зі світовим дипломатичним визнанням, Тайвань на сьогодні має дипломатичні відносини лише з 12 державами. Тому ситуація «двох Китаїв» за своїм історико-політичним змістом ближче до ситуації з двома Кореями чи ситуації з двома німецькими державами ФРН і НДР до 1990 р. Україна ж не є частиною Росії та не претендує на її території.

Разом з тим, є і фактори зближення сприйняття «тайванської проблеми» та протистояння між Росією та Україною. Обидві країни є своєрідною «вітриною успіху» та протилежною моделлю розвитку на кордонах як КНР, так і РФ, що є істотним подразником як для офіційного Пекіна, так і Москви.

Отже, відкрите збройне протистояння між США та КНР щодо розв'язання «тайванської проблеми» наразі виглядає малоімовірним, а гострі політичні заяви очільників як КНР, так і США є ілюстрацією як для громадян своїх країн, так і для союзників, що вони тримають ситуацію під контролем і готові вжити всіх необхідних засобів для досягнення своїх довгострокових національних інтересів. Агресія Росії проти України дестабілізувала різнорівневі системи безпеки, фактично зруйнувавши засади повоєнного облаштування світу, в економічній площині завдавши найбільших збитків Україні, спричинивши деструктивні тенденції щодо європейського та світового ринку. Разом з тим, ця криза відкрила для КНР певні стратегічні можливості якими Пекін може скористатися у довгостроковій перспективі.

REFERENCES

- Agreement on friendship and cooperation between Ukraine and the People's Republic of China (May 15, 2014). *LIGA 360*. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/MU13143> // Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Китайською Народною Республікою (15 травня, 2014). *LIGA 360*. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/MU13143>
- Aldrick, P.** (December 26, 2022). World Economy Is Headed for a Recession in 2023, Researcher Says. *Bloomberg*. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-26/world-economy-is-headed-for-a-recession-in-2023-researcher-says>
- A Conversation with Antony Blinken, United States Secretary of State / Davos 2024 / WEF (June 28, 2023). [Video]. *World Economic Forum – You Tube*. Retrieved from <https://x.gd/DMJMA>
- Balmforth, T., Polityuk, P. & Lee, L.** (February 1, 2024). Exclusive: China tells Ukraine to remove its firms from «sponsors of war» list. *Reuters*. <https://x.gd/i8ORK>
- Cadelago, C., Kine, P., Bade, G., & Lemire, J.** (November 15, 2023). «He's a dictator»: Biden claims progress in Xi meeting, but deep fault lines remain. *Politico*. Retrieved from <https://x.gd/CowFJ>
- China commented on the information about the alleged support of Russia in the 'Ukrainian issue'. (February 6, 2024). *Ukriform*. Retrieved from <https://x.gd/dQazt> // Китай прокоментував інформацію про нібито підтримку Росії в «українському питанні». (6 лютого 2024). *Укрінформ*. Retrieved from <https://x.gd/dQazt>
- Chinese Engineers Are Keeping Russia's Metal Furnaces Firing. (January 28, 2024). *Bloomberg*. Retrieved from <https://x.gd/l9A0q>

- Chinese official urges Taiwan's people to make «correct choice» on election. (January 3, 2024). *Reuters*. Retrieved from <https://x.gd/VdBvD>
- CPC Central Committee holds symposium commemorating 130-th anniversary of Mao's birth. (December 26, 2023). *Xinhuanet*. Retrieved from <https://x.gd/U7118>
- Demchenko, O.** (January 16, 2024). Taiwan. From elections to global war. *LB.UA*. Retrieved from <https://x.gd/aItUy> // **Демченко, О.** (16 січня 2024). Тайвань. Від виборів до глобальної війни. *LB.UA*. Retrieved from <https://x.gd/aItUy>
- Elections in Taiwan: programs of political parties and China's position (VIDEO). (January 1, 2024). *Information portal «Freedom»*. Retrieved from <https://x.gd/UzaPx> // **Вибори в Тайвані: програми політичних партій та позиція Китаю (ВІДЕО)**. (1 січня 2024). *Інформаційний портал «Freedom»*. Retrieved from <https://x.gd/UzaPx>
- Erman, H.** (November 12, 2022). Has Ukraine started to get closer to Taiwan? Could this cause a conflict with China? *BBC News Ukraine*. Retrieved from <https://x.gd/E4MX6> // **Ерман, Г.** (12 листопада 2022). Україна почала зближуватися з Тайванем? Чи може це викликати конфлікт з Китаєм. *BBC News Україна*. Retrieved from <https://x.gd/E4MX6>
- Hunnicutt, T. & Martina, M.** (January 11, 2024). US urges China not to interfere in Taiwan elections. *Reuters*. Retrieved from <https://cutt.ly/CwX37Mw8>
- In VR, an inter-factional association was created to support cooperation with Taiwan. (August 18, 2022). *Asotsiatsiia ukrainsko-kytayskoho spivrobotnytstva*. Retrieved from <https://x.gd/Jo3g6> // У ВР створили міжфракційне об'єднання на підтримку співробітництва з Тайванем (18 серпня 2022). *Асоціація українсько-китайського співробітництва*. Retrieved from <https://x.gd/Jo3g6>
- Kobzar, Yu.** (January 31, 2024). China promised to support the Russian Federation in the 'Ukrainian issue' despite Western pressure. *UNIAN*. Retrieved from <https://x.gd/ieTTj> // **Кобзар, Ю.** (31 січня 2024). У Китаї пообіцяли підтримку РФ в «українському питанні» всупереч тиску Заходу. *УНІАН*. Retrieved from <https://x.gd/ieTTj>
- Lin, J., Krulikowski, S., Lotze, N. & Schreiber, S.** (2023). *U.S. Exposure to the taiwanese semiconductor industry*. Washington. Retrieved from https://www.usitc.gov/publications/332/working_papers/us_exposure_to_the_taiwanese_semiconductor_industry_11-21-2023_508.pdf
- Lukas, E.** (May 1, 2023). What do Ukraine and Taiwan have in common? *Ukrainian week*. Retrieved from <https://x.gd/1UxkF> // **Лукас, Е.** (1 травня 2023). Що спільного: Україна і Тайвань? *Український тиждень*. Retrieved from <https://x.gd/1UxkF>
- Mainland to suspend some tariff cuts on Taiwan imports. (December 22, 2023). *China Daily*. Retrieved from <https://x.gd/tNcUY>
- Matt, Yu.** (December, 26, 2023). Wu Kuan-hsien Army holds live-fire anti-landing drill on Taoyuan beach. *Focus Taiwan*. Retrieved from <https://x.gd/SLM5x>
- Miller, R. & Curran, E.** (December 25, 2024). US Extends Lead Over China in Race for World's Biggest Economy. *Bloomberg*. Retrieved from <https://x.gd/jea4K>
- Minister Dmitry Kuleba accepted an exclusive interview with Xinhua News Agency (April 30, 2022) *Xinhuanet*. Retrieved from <https://x.gd/jth2O>
- Polegenko, A.** (January 31, 2024). How Türkiye and China helped Russia satisfy the 'shell hunger'. *The Moscow Times*. Retrieved from <https://x.gd/wakaS> // **Полегенько, А.** (31 января 2024). Как Турция и Китай помогли России утолить «снарядный голод». *The Moscow Times*. Retrieved from <https://x.gd/wakaS>
- Polyakova, A. & Goldgeier, J.** (February 1, 2024). Why NATO Needs Ukraine. Kyiv's Survival and Europe's Security Depend on a More Unified Front. *Foreign Affairs*. Retrieved from <https://x.gd/Bz8w7>
- Roach, S.S., Grauwe, P.D., Guriev, S. & Westad, O.A.** (March 17, 2022). China's Time for Global Leadership. *Project Syndicate*. Retrieved from <https://x.gd/tT7TN>
- Shevchuk, O.V.** (2022). The «Taiwan problem» in the context of the destabilization of the system of international relations by the Russian-Ukrainian war. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, 4, 47-53. DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2022.04.047> // **Шевчук, О.В.** (2022). «Тайванська проблема» в контексті дестабілізації системи міжнародних відносин російсько-українською війною. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, 4, 47-53. DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2022.04.047>
- Shevchuk, O. & Habro, I.** (2023). The position and actions of the People's Republic of China regarding the Russian-Ukrainian war. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, 6, 8-14. DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2023.06.007> // **Шевчук, О. &**

- Габро, І.** (2023). Позиція та дії КНР щодо російсько-української війни. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, 6, 8-14. DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2023.06.007>
- Shyrokyi, H. & Havrylenko, N.** (2023). Economy of the People's Republic of China: prospects and challenges. *NISS*. Retrieved from <https://x.gd/WGCLd> // **Широкий, Г. & Гавриленко, Н.** (2023). Економіка КНР: перспективи та виклики. *НІСД*. Retrieved from <https://x.gd/WGCLd>
- Spe Chen Cedric, S., & Jeremy, C.** (January 13, 2024). Lin Taiwan Election Live Resul. *Bloomberg*. Retrieved from <https://cutt.ly/5wX8uBxq>
- Takahiro, S.** (July 18, 2022). China headhunting Taiwan's semiconductor engineers in bid to boost self-sufficiency. *The Japan News*. Retrieved from <https://x.gd/Ebjke>
- Tarasovsky, Yu.** (January 31, 2024). The share of agricultural products in Ukraine's exports has reached a historical maximum. Romania topped the ranking of importers in 2023. *Forbes.ua*. Retrieved from <https://x.gd/vrzJO> // **Тарасовський, Ю.** (31 січня 2024). Частка агропродукції в експорті України досягла історичного максимуму. Румунія очолила рейтинг імпортерів у 2023 р. *Forbes.ua*. Retrieved from <https://x.gd/vrzJO>
- 10 PLA aircraft and 4 PLAN vessels around Taiwan were detected by 06:00 (UTC+8) today. (January 9, 2024). *Twitter*. Retrieved from <https://cutt.ly/KwX8aFds>
- The Republic of China (Taiwan) government strongly condemns Russia's invasion of Ukraine in violation of the UN Charter, joins international economic sanctions against Russia. (February 25, 2022). *Ministry of Foreign Affairs, Republic of China (Taiwan)*. Retrieved from <https://x.gd/ovN9O>
- Welch, J., Leonard, J., Cousin, M., DiPippo, G. & Orlik, T.** (January 8, 2024). Xi, Biden and the \$10 Trillion Cost of War Over Taiwan. *The Japan Times*. Retrieved from <https://x.gd/5aL34>
- Xi Jinping accepted credentials from the new ambassadors. (January 31, 2024). *Russian.news.cn*. Retrieved from <https://x.gd/HlhIQ> // Си Цзиньпин принял верительные грамоты у новых послов. (30 января 2024). *Russian.news.cn*. Retrieved from <https://x.gd/HlhIQ>
- Vice Foreign Minister Sun Weidong meets with Ukrainian Ambassador to China Ryabikin. (January 30, 2024). *Ambasada Narodne Republike Kine u Crnoj Gori*. Retrieved from <https://x.gd/dKL66>